

Strategisk afturtøka

Vitjanin hjá Bjørn Westh var ivaleyst ein seinasta roynd at sleppa undan einum politiskum skræðli í Danmark, orsakað av bankamálinum. Bólturin er farin á rull í donskum fjølmíðlum og kann ikki stöðgast aftur. Tað einasta stjórnið og teir konservativu kunnu gera nú, er at royna at beina bóltin burtur frá politiska valdinum í Danmark og at doyva larmen sum best.

Men tað er júst tann politiska ábyrgdin, sum er kjarnin í málinum, og hetta eiga føroyingar at leggja dent á

Ímeðan verkfallið hevur leikað, eru stórar broytingar hendar í málinum um dómárákanningina. Hetta er einamest orsakað av framhaldandi avdúkingum í nøkrum donskum fjølmíðlum. Serliga hava blaðini »Jyllands Posten« og »Information« stöðugt grópað í málinum og fingið hendar á avdúkandi skjølum og uppritum.

Teir konservativu og stjórnarflokkarnir í Danmark gerast alt meira kroystir og sýnast nú at hava slakað í spurninginum um kanningarháttin. Tíkom sjálvur justitsministerin, Bjørn Westh, til Føroya við fylgi sínum av juridiskum embætismonnum. Hann skuldi royna at selja føroyskum politikarum eina neyðsemju í nýggjum pakningi og merkt við nýggjari etikett. Harafturat vóru ørindini ivaleyst at appella til javnaðarflokkinn í Føroyum um at hjálpa donsku sosialdemokratunum burtur úr eini ræðuligari støðu.

Hvat hugsa Lyksetoft & Co?

Nakað argir munnu danskir sosialdemokratir nú vera inn á Føroya Løtting - og kanska serliga inn á Javnaðarflokkinn. Tað ringasta, sum kundi henda fyri teir í málinum um dómárákanningina, er nú hent. Bólturin er farin á rull í teimum donsku fjølmíðlumum, og fyri hvørja nýggja avdúking og fyri hvørt nýtt skjal, ið danskir journalistar snodda seg fram, veksur tað innankrispolitiska trýstið á Nyrup-stjórnið.

Nú stendur øllum greitt, at Føroya-málið kann kosta Poul Nyrup Rasmussen og øðrum donskum toppolitikarum teirra politisku karrieru - og tað kann kosta sosialdemokratunum stjórnarvaldið í Danmark.

Hetta er sjálvsagt ein sera beiskur bitur at svølgja hjá høvuðsstatunum í danska sosialdemokratiska flokkinum (tað er serliga Mogens Lyksetoft). Tí teir hava seinastu árin lagt neyvar strategiskar ætlanir fyri at vinna stjórnarvaldið aftur í Danmark, og hesar ætlanir hava hugartil gingið eftir vild:

Førsta stig á leiðini var at skifta tann óstöðuga og óstýrliga floksformannin, Svend Auken, út við tann meira turnsliga Poul Nyrup Rasmussen. Hesin skuldi vinna álitið hjá teimum litlu miðflokkunum, sum altíð eru tungan á vágskálini í donskum politikki: Radikali Vinstriflokkurin og

Centrumsdemokratarnir.

Teir skuldu fáast at sleppa stuðlinum til borgarligu stjórnina hjá Poul Schlüter, og istaðin fáast at stuðla sosialdemokratunum.

Poul Nyrup Rasmussen var ein heldur óroyndur politikari, men hann hevði gott orð á sær og hevði ikki lagt seg út í nakað stríð við teir litlu miðflokkarnar.

Og alt gekk eftir ætlan: Tað eydnaðist at skifta Auken út við Nyrup, og tá Schlüter noyddist at leggja frá sær í sambandi við Tamil-sakina, fóru bæði Marianne Jelved frá Radikali Vinstriflokkinum og Mimi Jacobsen frá Centrumsdemokratunum í part við Nyrup og sosialdemokratunum. Uffe Ellemann Jensen gjørdist ómetaliga firtir, men síðani hava Nyrup, Mimi og Jelved sitið á stjórnarvaldinum.

Tey eru ivaleyst eisini hampuliga væl nøgd við teirra leiklut sum stjórnarflokkar. Tey hava verið amd um ymsk tiltøk til tess at fáa meiri ferð á tann danska búskapin og kanska minka um arbeiðsloysið. Tey hava stríðst við at fingið Danmark inn í ES og hava enná sitið við formansskapinum í ES eitt hálvt ár. Tey hava skipað fyri sosialum toppfundi í Keyptmannahavn við øllum heiminsins stjórnarleiðarum og vunnið dønnum altjóða virðing o.s.fr.

— Og so skulu tey missa alt, orsakað av nøkrum óargaligum føroyingum, sum sjálvir hava stýrt seg út í óføri. Hví skuldi hetta henda teimum? Tey vistu jú neyvan hvar Føroyar lógu, og hvat hendan ólúkkta Heimastýrslógin gekk út uppá, áðrenn tey arvaðu hendan trupulleikan frá Schlüter.

Nakað soleiðis munnu tey hugsa í donsku stjórni í løtuni. Og tað er hetta innankrispolitiska stríðið í Danmark, sum er orsøkin til, at Uffe Ellemann Jensen og Kirsten Jacobsen knappliga sýnast at taka so væl undir við føroyingum í hesum máli.

Mannagongdin

Stjórnirnar hjá Schlüter og Nyrup vildu bert hava fríð fyri føroyingum og valdu tí eina reint teknokratiska loysn: Nakrir royndir bankamenn, embætismenn og serfrøðingar vóru settir inn sum kilar í ta politisku skipanina og tann føroyska búskapin, so at teir ábyrgdarleysu føroyingar ikki aftur skuldu lána seg út í óføri og harvið gera donskum

búskapi og øðrum donskum áhugamállum fortred.

Síðani sýnist málsgongdin at hava verið rættuliga greið. Ætlanirnar vóru samskipaðar í tí sokallaðu »Færa-gruppen« við embætismonnum úr Figgjarmálaráðnum, lðnaðarmálaráðnum, Forsetismálaráðnum og Figgjareftirlitinum.

Og tað praktiska arbeiðið varð skipað við Figgjargrunninum frá 1992 sum høvuðsambodi. Eitt samskipti fór fram við Den Danske Bank og aðrar kreditorar, áðrenn uppskott um loysnir vórðu gjørd. Tær ymsu loysnirnar og ætlanirnar vóru síðani lagdar fram fyri teir ymsu ráðharrarnar í stjórni, sum veittu politiska góðkenning. Nú var bert eftir at fáa Landsstýrið og Løttingið at góðkenna loysnirnar, og hetta varð so gjørt í sambandi við tær sokallaðu samráðingarnar um treytirnar fyri donskum lánum til Føroya.

Tað er henda mannagongd, sum nú verður alt meira sjónsk fyri hvørt skjal, ið verður ávdukað. Og tað er henda mannagongd, ið skapar so stórar trupulleikar fyri stjórni og fyri teir ráðharrarnar, ið hava góðkent ætlanirnar og mannagongdina. Alt bendir nú eisini á, at ikki bert forsetisráðharrin hevur ta politisku ábyrgdina av gongdini í føroyska bankamálinum. Eisini eru teir

Stjórnin hjá Nyrup er nú sera hart kroyst í bankamálinum, og hon noyddist ivaleyst at bakka fyri kravinum um dómárákanningina, um føroyingar vraka nýggjasta uppskotið hjá Bjørn Westh

skiftandi lðnaðarmálaráðharrarnir í Danmark serliga politiskt belastaðir, eftirsum bankakervið, Figgjareftirlitið og eisini Figgjargrunnurin frá 1992 eru málseki hjá teimum. (lðnaðarmálaráðharrar í hesum tíðarskeiði hava verið: Anne Birgitte Lundholt úr konservativa flokkinum, Jan Trøjborg úr sosialdemokratiska flokkinum og Mimi Jacobsen úr centrumsdemokratunum).

Undirmetingin hjá donsku stjórni

Tann stóri feilurin hjá bæði Schlüter-stjórni og Nyrup-stjórni var júst tann, at teir ikki víðgjørdu føroysku kreppuna sum eitt politiskt mál. Teir hugsaðu hvørki um heimastýrisskipanina ella ríkisfelagsskapin og tí vóru avtalurnar og loysnirnar víðvíkjandi Føroyum ikki víðgjørðar á politiskum stigi í Fólkinginum. Teir kunnaðu hvørki Løttingið, Landsstýrið ella danska Fólkingið um tað, sum fyrifór á embætismannastigi, men lógu bert

lávteitingarnar til Føroya fyri Fólkingið sum eitt vanligt avgreiðslumál.

Hendan politiska undirmetingin av Føroyum og føroysku kreppuni er síðani komin aftur í gráum kálvs-skinni hjá stjórni. Teir høvdu neyvan droymt um, at løttingið kundi semjast um nakað sum helst, og eftir at teir donsku fjølmíðlarnir og andstøðan á fólkingi byrjaðu at grópa í málinum, var tað óseint at leggja øll kortini á bordið. Stjórnin royndi tí at koma málið við gandaloysnini »serfrøðinganevnd« (sum arbeiðir uttan alment innlit), og Nyrup hevur svarað sera jánkasliga og víkjandi uppá allar fyrispurningar frá fólkingislimum.

Og tá illgruni verður reistur um at stjórni hevur villið Fólkingið, so tendra allar ávaringarlampur og sireurnar fara at yla í Danmark. Tí hetta er at líkna við blasfemi móti Grundlógini og allari tí tjóðskaparligu sjálvsmyndini hjá dønnum, sum skýrir Danmark »eitt tað mest demokratiska samfelagið í heiminum«.

Undirmetingin hjá føroyskum politikarum

Eins og danskir politikarar fullkomiliga undirmettu ta politisku ábyrgdina av krepputíðunum í Føroyum, so hava føroyskir politikarar eisini undirmett tær politisku avleiðingarnar: Bjargingin av Sjóvinnubankanum varð slettis ikki víðgjørð politiskt, og roynt varð at fjala hetta ovurstóra politiska stig aftanfyri tekniskar og økonomiskar grundgevingar. Føroyingar søgdu sjálvir, at hetta var tann einasta rætta loysnin, tí annars skramblaði alt saman. Onki politiskt orðaskifti var í løttinginum um avleiðingarnar, og málið var eisini í Føroyum so at siga víðgjørt sum eitt avgreiðslumál.

Men sannleikin var jú, at longu við bjargingina av Sjóvinnubankanum høvdu føroyskir politikarar góðtikið, at landskassin og skattgjalðarin skuldu rinda rokningina fyri eini ørgrynna av privatum fyrirkøllum og privatari skuldt, uttan at fáa nakra sum helst ávirkning á víðari gongdina. Og longu tá varð latið upp í hendurnar á Figgjargrunninum at stýra víðari gongdina.

Tá sagt verður, at hetta var einasta loysn til tess at bjarga Føroyum undan búskaparligum skræðli og húsagangi, so er tað ein ivasom mynd av veruleikanum. Tí tað var ikki ein einfaldur spurningur um at bjarga Sjóvinnubankanum ella ikki. Tá bæði tann danska stjórnið og Landsstýrið hittust og vóru tilreiðar at finna eina politiska loysn fyri at bjarga bankakervinum og at spýta millið á almennum pengum inn, so var ein ørgrynna av møguleikum um loysa spurningin. T.d. kundu sethúsamarknaðurin og onnur haldgóð lán verið sett í eitt nýtt felag, meðan tey ómøguliga

láníni kundu verið eftir í tí gomla felagnum, sum síðani kundi verið koyrt á húsagang. Tað hevði kunnað skapt eina veruliga og meira rættvísa sanering í føroyska samfelagnum.

Undirritaði hevur ikki skil fyri tí, men danska stjórnið átti at kent nógvar ymsar loysnir frá gølunum í danska figgjarminum. Tann danski skattgjalðarin hevur ikki rindað alla rokningina fyri Nordisk Fjer, Bornholmabankan, Baltica, Hafnia, kredittfelagini o.s.fr.

Intil fyri heilt stuttum vóru bæði føroyskir og danskir politikarar sostatt samdir um, at alt átti at fara so stillisliga fram sum gjørligt. Teir óttaðust eisini teir donsku fjølmíðlarnar og Kirsten Jacobsen, sum lógu tilreiðar at yla um, at danska stjórnið pumpaði pengagávur upp til teir forkelaðu og ovurnýtandi føroyingar.

Tá málið koppaði

Tað var tí eitt stórt stig, tá løttingið samtykti uppskotið um eina dómárákanning, sum eisini skuldi fenna um leiklutin hjá føroyskum og donskum myndugleikum. Høvuðsenturin varð lagdur á partabrevabýtið og leiklutin hjá Den Danske Bank, men tað vóru tey politisku víðurskiftini í málinum, sum fingi bæði andstøðuna á fólkingi og teir donsku fjølmíðlarnar at geva málinum ans. Og tann besta grundgevingin fyri júst eini dómárákanning er, at hetta er einasta trygd fyri, at tann politiska parturin kann kannaft til fulnar og koma fram fyri almenningin.

Men føroyskir politikarar tykjast framvegis at undirmeta tann politiska partin í málinum. Ongin tekur uppá tunguna, at føroyingar ynskja eina kanning, ið eisini fegnir um okkara egnu víðurskifti og sum kann fáa alla gongdina víðvíkjandi bankabjarginginum fram í ljósmála. Istáðin sýnast føroyskir politikarar bert at frøa seg um, at Nyrup, Den Danske Bank og Richard Mikkelsen hava yvirtikið syndabukka-leiklutin hjá føroyingum í donskum fjølmíðlum.

Tað er sjálvsagt fyri ein part skilligt, men hetta tænar ongum endamáli. Og harvið hava føroyingar eisini latið upp fyri tí neyðloysnini, ið Bjørn Westh varð sendur at selja føroyingum.

Strategiska afturtøkan hjá dønnum

Síðani bólturin fór á rull í donskum fjølmíðlum sýnast teir konservativu og stjórnið at hava bakkað fyri føroysku ynskjunum um eina kanning. Men hetta er heilt greitt ein sonevnd strategisk afturtøka. Teir hava hugsað sum so: Vit verða noyddir at gera okkurt nú! Hvussu kunnu vit taka okkum eitt sindur aftur, uttan at tapa stríðið og spæla av við alt?

— Jú, fyrst og fremst mugu vit krógva Nyrup burtur í víðari gongdina (hann hevur